

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Wie is aan onze God gelijk?

Wie is gelijk de HEERE, onze God?
Psalm 113:5a

Het overkomt ons allen weleens, dat wij zouden *willen* helpen, maar dat wij helaas niet *kunnen* helpen. Hoe pijnlijk is dat? Daar ligt een drenkeling in het water, die dreigt weg te zinken. U staat aan de wal en ziet het gebeuren. U zou willen helpen, redden van de verdrinkingsdood. Maar u kunt niet. U hebt nooit leren zwemmen. Radeloos rent u heen en weer. Het helpt allemaal niets. Uw medemens (het kan zelfs uw eigen kind zijn) verdrinkt voor uw ogen.

Willen helpen en niet kunnen helpen. Hoe vaak gebeurt het! Hoe smartelijk kan het ervaren worden aan ziek- en sterfbedden.

Willen en niet kunnen. Wat zijn wij, mensen, maar klein en zwak en machteloos. Maar hoe groot, hoe verheven is de HEERE, onze God?

Zo mag de dichter van psalm 113 Hem noemen in zij loflied. Hij roemt in de HEERE, *zijn* God! Maar hij neemt in zijn lied al Gods volk mee. Vandaar het meervoud: *onze* God! En voor Hem is niets te groot en te wonderlijk. Liefde en macht, willen en kunnen zijn in Hem verenigd.

Wat Zijne liefde wil bewerken, ontzegt Hem Zijn vermogen niet. Hij kan, want Hij is machtig; Hij *wil*, want Hij is goed; Hij *zal*, wijl Hij getrouw is!

Zingen wij niet van Hem:

*Hij kan, en wil, en zal in nood,
Zelfs bij het naadren van de dood,*

Volkomen uitkomst geven.

En mag het soms niet rijk worden ondervonden?

Nu kan de nood nooit zo groot zijn, of de Helper is groter.

Elia ligt moedeloos en uitgeput in de

woestijn, maar zijn God zorgt voor een koek, op de kolen gebakken, en een fles water, en voor een woord van troost tot verkwikking van zijn ziel.

Hatelijke vijanden werpen de trouwe Daniël in de leeuwenkuil, maar Gods Engel daalt neer om de muil van de wilde dieren toe te sluiten. Petrus wordt in de gevangenis geworpen, maar tegen Gods wondermacht blijken geen sloten of deuren bestand.

Het is waar: dikwijls geeft de Heere Zijn kinderen aan zulke donkere wegen over. Maar dan heeft Hij daarmee Zijn heilige en wijze bedoelingen. Name-lijk, dat zij zouden leren afsterven aan de zonde, aan alle verwachtingen van zichzelf, om levend te worden in geloof, in gebeden, in smekingen aan Gods genadetroon. En hoe verrassend kan dan de Heere uitkomst geven? Als des avonds het geween vernacht, klinkt meer dan eens des morgens het gejuich: "Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij U zijn; en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen; wanneer gij zult gaan door het vuur, zult gij niet verbranden, en de vlam zal u niet aansteken".

Zo belooft de Heere en zo doet Hij het ervaren, zij het dan op Zijn tijd en wijze.

Wie is gelijk de HEERE, onze God?

De dichter stelt het als een vraag, omdat Hij beseft het nooit te kunnen uitspreken en te omvatten. Hoe groot en goed zijn God is. Hoe onnoemelijk rijk is het dan, om die God tot ons deel te hebben.

Om ons bij dat "ons" van onze tekst te mogen weten ingesloten: want deze God is *onze* God; Hij is *ons* deel, *ons* zalig lot; door tijd noch eeuwigheid te scheiden; ter dood toe zal Hij *ons* geleiden.

Wie is gelijk de HEERE, onze God?

Hoor dan wat de Kerk van deze God belijdt: "Dat de eeuwige Vader van onze Heere Jezus Christus, Die hemel en aarde, met al wat erin is, uit niet geschapen heeft, Die ook door Zijn eeuwige raad en voorzienigheid ze nog onderhoudt en regeert, om Zijns Zoons Christus' wil *mijn* God en *mijn* Vader is, op Wien ik alzo vertrouw, dat ik niet twijfel, of Hij zal mij met alle nood-druft des lichaams en der ziel ver-zorgen, en ook al het kwaad, dat Hij mij in dit jammerdal toeschikt, mij ten beste keren; dewijl Hij zulks doen *kan* als een almachtig God, en ook doen *wil* als een getrouw Vader."

Wie is gelijk de HEERE, onze God? Wie kan Hem evenaren? Niemand toch? En nu die HEERE God Zich in Christus zo laag tot ons neergebogen als de God, Die ons Zijn vriendschap biedt. Reeds in het uur van onze doop heeft Hij het gezworen, dat Hij in Christus alles voor ons wil zijn.

Voor ons, die van nature Hem afwijzen, omdat we onszelf willen handhaven. Och, doe het niet langer! We kunnen Hem alleen maar doen tot onze eeuwige schade. Hij roeit hen uit, die afhoereren, en Hem de trotse nek toekeren.

En vergeet het niet: onze God is een verterend vuur! Voor de zondaar buiten Christus!

Maar zalig de mens, die met heel zijn zondig bestaan en met zijn bergen hoge schuld in het geloof mag vluchten tot en schuilen bij Christus, voor Wien God een verterend vuur was op Golgotha. Mediteer biddend verder over dat onnaspeurlijk mysterie van Golgotha. Wie het in het geloof mag doen zal toch hierin eindigen:

Wie is gelijk de HEERE, onze God?

Vlietstra.

Van de administratie

De abonnementsbetalingen blijven binnen stromen, dat blijkt ook weer uit

het grote bedrag aan giften, dat we mochten ontvangen. Grote en kleine giften, het was in totaal het mooie bedrag van f 14.269,83. Heel hartelijk dank.

Ook zijn we dankbaar voor het aantal nieuwe abonnees, dat we weer konden inboeken nl. 18. Ds. van der Sluys heeft in zijn gemeente een aktie gevoerd. Dit leidde tot de voorlopige opgave van 6 nieuwe abonnees, mogelijk volgen er nog meer. Ook voor de opgaven van de anderen, hetzij door zelfopgave, door abonnees of door kerkeraden, hartelijk dank. Eén van u vroeg hoeveel lezers of ons blad telde. Dit aantal bedraagt voor ons land ongeveer 3.300 en voor Canada 80.

We hopen dat we steeds weer opgaven van nieuwe abonnees mogen ontvangen, zodat het lezersaantal zal groeien. Maar het allergrootste zou toch zijn als het lezen van ons blad voor velen tot zegen mocht zijn.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Naschrift

Ds. Van der Sluys zond mij inmiddels

een aanvullende opgave van zeven nieuwe abonnees.

We kunnen zien welke gunstige uitwerking een actie als van ds. Van der Sluys kan hebben. Hij vroeg mij om 110 exemplaren van het toen pas verschenen 2e nummer van de lopende jaargang. Hij verdeelde deze onder zijn catechisanten om alle leden van zijn gemeente langs te gaan en hen op te wekken om abonnee te worden. Er waren al enige abonnees in deze gemeente.

Dat aantal is nu ineens met 13 vermeerderd. Waarde collega Van der Sluys en jongelui, hartelijk dank voor deze gezamenlijke activiteit.

Welke collega's willen ook een dergelijke actie op touw zetten?

Laten ze zich met mij in verbinding stellen voor de toezending van de nodige exemplaren van een nummer van ons blad.

Dan hoop ik voor de toezending daarvan te zorgen.

B.

Van de redactie

1. **Ons blad.** In een vorig nummer bracht ik ter sprake, helemaal op eigen gelegenheid, de wenselijkheid van de wekelijkse verschijning van Bewaar het Pand. Er kwamen allerlei reacties binnen.

We kunnen daaruit de conclusie trekken, dat het in elk geval nu niet de tijd is om te overwegen het blad wekelijks te laten verschijnen.

2. **Oproep zendingsdeputaten.** De deputaten zullen aan de Generale Synode een voorstel moeten doen ter vulling van de komende vacature van *tweede secretaris/notulist*.

De taak omvat het deelnemen aan en notuleren van plm. 27 vergaderingen per jaar en het vervangen van de eerste secretaris bij diens afwezigheid. Tijdsbeslag: 1½ à 2 dagen per week. Aan de functie is geen bezoldiging verbonden, wel onkostenvergoeding. Tel. inlichtingen: 035-859555 (Zendingshuis) of 033-942649 (tweede secretaris). Schriftelijke aanmelding gaarne vóór 1 april 1992 bij ds. J.H. Carlier, Simon Stevinweg 144, 1222 SV Hilversum.

3. **Ontmoetingsdag te Sliedrecht-centrum.** D.V. op 25 april a.s. U denkt toch aan deze dag? Ter herinnering noemen we de namen van de predikanten die toegezegd hebben daar te zullen spreken, nl. de predikanten Den Butter, Slagboom, De Romph, Van der Meij en Tanis. Zegt het voort.

4. **Ontmoetingsdag te Kampen.** We kunnen thans mededelen, dat de kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente te Kampen het kerkgebouw aan de 2e Ebbingestraat welwillend beschikbaar heeft gesteld voor het houden van een ontmoetingsdag D.V. zaterdag 19 september a.s. Voor deze medewerking van genoemde kerkeraad zijn we zeer dankbaar. We kunnen nog geen sprekers noemen. Maar wel kunnen we allen opwekken om zo enigszins mogelijk genoemde datum vrij te houden voor de ontmoetingsdag. Het is altijd verblijdend te zien dat ouders hun kinderen meenemen. Zegt ook dit voort.

5. **Vergadering van predikanten.** D.V. zal er weer een vergadering worden gehouden op 11 mei a.s.

Ds. P. Rors van Utrecht-Noord is bereid gevonden dan een inleiding te houden over "Behoed uw hart!"

We hopen te zijner tijd uitnodigingen te verzenden.

B.

Nederlandse Geloofsbelijdenis

33.

Gode al de eer!

De schoonheid van artikel 23 wordt als om strijd door vele verklaringen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis geprezen. Het moet wel het meest gelden voor het gedeelte, dat ons nog rest om te behandelen. Hier komt in eenvoudige woorden het levend geloof op zo'n directe wijze uit. Hier wordt het hart geraakt van allen voor wie rechtvaardigmaking méér is dan alleen een dogmatisch begrip.

Het gaat in dit gedeelte om twee "oogmerken" van de rechtvaardigmaking. We kunnen ook zeggen waarop deze gericht is. Allereerst wordt hier beleiden, dat in de rechtvaardigmaking God verheerlijkt wordt en daarna dat deze is tot troost van de Zijnen. Ook hier moet de aansluiting treffen aan Calvijn. In de Institutie is een afzonderlijk hoofdstuk over deze twee oogmerken: "Dat men bij de onverdiende rechtvaardigmaking op twee dingen moet letten" (Institutie III hoofdstuk XIII). Het moet u niet vermoeien dat we hier telkens de naam van deze reformator noemen. Het gaat erom dat hij door Gods genade vertolkt heeft wat onafscheidelijk bij de rechtvaardigmaking behoort, ook deze twee dingen: "namelijk dat voor de Heere

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk
verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Ds. P. den Butter,
Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg
13, 4231 BP Meerkerk. Telef.
01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20,
2406 XL Alphen a/d Rijn, tel.
01720-74202, postrek. 70.43.50
t.n.v. de administrateur van
"Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de
Verenigde Staten en Canada 5
dollar per jaar. Advertenties f 0,25
per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Zijn eer onaangetast en als het ware in ongeschonden staat blijve, en onze consciënties - gewetens - voor Zijn oordeel een kalme vrede en ongestoorde rust hebben". Zijn het geen zaken, waarin ieder zich verblijdt, die in de gerechtigheid van Christus in waarheid het leven leerde zoeken?

Vanwege het belang van dit gedeelte zullen we afzonderlijk stilstaan bij deze twee oogmerken van de rechtvaardigmaking, die hier naar voren komen. Eerst dus over de gerichtheid op de eer des Heeren: "En daarom houden wij dit fundament altijd vast, Gode de eer gevende, ons vernederende en bekennende zodanigen, als wij zijn, zonder iets van onszelf of van onze verdiensten te vermeten, steunende en rustende op de gehoorzaamheid des gekruisigden Christus alleen, dewelke onze is, wanneer wij in Hem geloven".

Het fundament vasthouden

Het grote belang van de belijdenis der rechtvaardigmaking wordt onderstreept: "daarom houden wij dit fundament altijd vast..." Dat fundament is in het voorgaande omschreven. We zouden het zo samen kunnen vatten: dat God de zondaar uit vrije genade vrijspreekt alleen om de verdienste van Christus. Dat is hier geen hoogmoedige betuiging, alsof wij het zelf wel zouden kunnen doen. Zo'n zelfverzekerdheid is uiteraard niet ondenkbaar als er hoog opgegeven wordt van de rechtvaardigmaking zonder dat in eigen leven beleefd wordt dat het om de rechtvaardiging van de goddeloze gaat. Deze betuiging moet echter gelezen worden tegenover de wezenlijke waarde van dit fundament. Het ware geloof kent die waarde. Zonder dit fundament kan het gebouw van de kerk niet bestaan. Het gaat om een levensbelang, om een ál of níet! Het gelóóf betuigt dit dan ook. Het mag en kan niet anders. In alle omstandigheden zal deze belijdenis vastgehouden moeten worden.

De omstandigheden waren in de tijd van het ontstaan van deze belijdenis in veel opzichten anders dan in onze tijd. Toen was er de dreiging van de leer van de verdienstelijkheid der goede werken. Vandaag is er de dreiging van de moderne religiositeit, die van geen schuld weet en geen genade nodig heeft. Laten we bedenken dat het dus ook vandaag om dit fundament gaat. Opdat we vasthouden aan déze belijdenis. Opdat we persoonlijk zoeken op dat fundament voor eigen leven die rust

te vinden, die God schenkt aan een ontdekte zondaar. Het is een vast fundament, dat niet bedriegt.

Geen eer ontfutselen

Het is de mens eigen om eigen eer te zoeken. Het zit ons in het bloed vanaf het uur van onze val. Het ergst komt dit daarin uit, dat de "vrome" mens zelfs de lof der zaligheid naar zich toetrekt. Hoe weersprekt de rechtvaardigmaking de eer van de mens! "Gode al de eer gevende.." God moet al de eer hebben voor al Zijn werken. Hij heeft alle dingen gemaakt tot de eer van Zijn Naam. Het geldt Zijn schepping. Heel de schepping was gericht op de grootmaking van Zijn deugden. Heel bijzonder zoekt God Zijn lof en krijgt God Zijn lof ook in Zijn herschepping. Hoe komt het uit in de vrijspraak van zondaren. God wordt daarin verheerlijkt in al Zijn deugden. In niets is Zijn recht tekortgedaan. Hij heeft volkomen genoegdoening gekregen in het werk van Christus. Hij heeft Zijn barmhartigheid geopenbaard in het geven van Christus als Borg en Zaligmaker om een zekere grond te stellen voor een geheel verloren zondaar. Niets heeft die zondaar daarbij toegebracht. Van zijn zijde alleen schuld en veroordeling. Geen korreltje rechtvaardigheid werd ingebracht.

Hier is weer een geloofsuitspraak. God wordt al de eer gegeven. Alle roem is uitgesloten. Zo begint de Psalm, waarin vergeving als de hoogste weldaad bezongen wordt: Psalm 103: "Loof de Heere mijne ziel, en al wat binnen in mij is, Zijn heilige Naam". God komt de eer toe met geheel het hart. God komt de eer toe in al de Personen. De Vader, omdat Hij de bron is van de vrijspraak. De Zoon, omdat Hij de vrijspraak verdiend heeft. De Heilige Geest, omdat Hij de troost ervan bewerkt en schenkt in het zondaars-hart.

In de praktijk kan dát er zovér vandaan zijn in het leven van Gods kinderen. Het zoeken van eigen eer zit zo diep gekerfd in hun oude bestaan. Alleen in de oefening van het ware geloof wordt dit recht beleefd. Dan is er een hijgen naar de eer van God:

*"Niet ons, o Heer", niet ons, Uw Naam alleen
Zij, om Uw trouw en goedertierenheên,
All' eer en roem gegeven."*

Zelfvernederings

Er is hier sprake van vernedering, zelfvernederings. Dat maar niet tegen-

over een mens, maar tegenover God. Hier is het één: "God al de eer geven" verbonden aan het ander: "ons vernederende en bekennende zodanigen als wij zijn..". God grootmaken vanwege de genade van de vrijspraak wordt geleerd in de school der vernedering.

Zodanigen, als wij zijn..! Dat leert alleen de Heilige Geest. Dat beaamt het ware geloof. Psalm 130 wordt werkelijkheid: "Zo Gij, Heere! de ongerechtigheden gadeslaat: Heere! wie zal bestaan? Zodanig ben ik: vol ongerechtigheden tegenover God. Ongerechtigheid is "afbuigen van de rechte weg, krom zijn, verkeerd zijn". Dat te bekennen: zodanigen te zijn. Och, dat is hier geen belijden alleen met de mond. Dan zijn het ledige woorden. Dat is hier vrucht van Gods werk in het hart en leven. Zo houden we maar één naam over: een zondaar die nergens recht op heeft!

Zonder iets te vermeten

We moeten aandacht geven aan een apart woord, dat hier gebruikt wordt: "vermeten". Zich vermeten is "stoutmoedig zijn, iets wagen te doen of te zeggen". Hoe dwaas is het als een domme leerling zich vermeet meer te weten dan zijn wijze leraar. Hoe dwaas en erg is het als iemand zich vermeet iets aan te kunnen dragen in het gericht van God. De Farizeeër in de bekende gelijkenis vermeet zich, dat hij rechtvaardig is met zijn doen. Hij meent zijn verdiensten in te kunnen brengen. Hij vast tweemaal per week en geeft tien-den van alles wat hij bezit.

Wij komen uit onszelf met het onze. Tegenover God heeft het geen waarde. God alleen doet het zien en bekennen, dat er geen verdiensten liggen in alles wat ik wil aandragen. De hoogmoed wordt verbroken. Alleen het offer, dat God behaagt, kan oorzaak tot vrij-spraak zijn in het gericht.

Steunende en rustende...

Hoe zeldzaam wordt hier het leven des geloofs vertolkt in onze belijdenis. Hoe ver staat dit af van een kil afstandelijk redeneren over het geloof, waar helaas zovelen zich mee op de been houden. Steunen veronderstelt nood. Het gaat hier om de nood van mijn ongehoorzaamheid, waardoor ik bij het gericht van God dreig weg te zinken in de eeuwige rampzaligheid. Het is niet anders dan welverdiend. Maar nu is er steunen op de gehoorzaamheid van de gekruisigde Christus. Hij heeft in Zijn kruisdood het offer voor de zonde

betaald, Hij is ten volle gehoorzaam geweest. Nu mogen arme zondaren steunen op de verdienste die daarin geopenbaard is. Hoe 'n rijke zaak is dat in de doorleving van het levend geloof; de steun, die zeker is, die spreekt van vergeving in en door de gehoorzaamheid van Hem, Die gehoorzaam geweest is tot de dood des kruises.

Steunen én rusten. Het is weer aan elkaar verbonden. Rusten is meer het blijvende gevolg. Het gevrijwaard zijn van verschrikking en moeite. Het wordt gevonden in de gehoorzaamheid van de gekruisigde Christus. Ontrust door de zonde, door het gericht, wordt er rust gevonden in de gezegende verdienste van het Lam Gods.

Wanneer wij geloven...

We behoeven hier niet veel meer van te zeggen. In het vorige artikel hebben we apart aandacht besteed aan het geloof in verband met de rechtvaardigmaking. Daar werd al het geloof als instrument

beleden "waarmede wij Christus, onze rechtvaardigheid omhelzen". Het geloof wordt hier weer genoemd: "dewelke de onze is, wanneer wij in Hem geloven". Het is toch geen overbodigheid, dat hier het geloven opnieuw benadrukt wordt. Heel dit gedeelte spreekt van het leven des geloofs, zoals we telkens hebben gezien. Welnu, voor het ongeloof is dat alles vreemd. Hoe rijk of de gehoorzaamheid van de gekruisigde Christus ook gepredikt wordt, het ongeloof loopt er aan voorbij, is er een vijand van. Hoe noodzakelijk is het voor ons allen dit geloof te kennen! De Heere roept tot geloof en wil langs die weg Zijn heil in Christus schenken. Ook wordt hier dat geloven voorgesteld voor ál de Zijnen om telkens opnieuw in de gerechtigheid van Christus alleen het leven te zoeken. Om ook door het geloof steeds meer en dieper onderwezen te worden in wat Hij verdiend heeft.

D. Slagboom.

Bidden voor Amsterdam

Gebed op de Ringweg

Als het doorgaat zoals is aangekondigd, zal er op zondag 1 maart een gebedsdemonstratie plaats vinden op de ringweg rondom Amsterdam. De Christen-gemeente in Amsterdam, waarvan een zekere Ton Verdam voorganger is, heeft die demonstratie georganiseerd. Velen zijn uitgenodigd om er aan deel te nemen. Hoe zal het in zijn werk gaan?

In optocht zullen de deelnemers in hun auto's over de ringweg rijden en onderweg zullen ze al biddend bezig zijn. Ook mensen die zelf geen auto hebben worden uitgenodigd. Die kunnen dan meerijden met hen die wel autobezitter zijn. Zodoende kan het aantal deelnemers zo groot mogelijk worden.

Wat is het doel van deze gebedsoptocht? Wel, Amsterdam is een slechte stad. Dat weet zo langzamerhand iedereen. De misdaad tiert er welig. Allerlei goddeloosheid wordt er schaamteloos bedreven. Trouwens, Amsterdam is wat dat betreft niet de enige stad in ons land, die berucht geworden is door misdadigheid. Steden hebben in het algemeen gesproken altijd de neiging gehad als het ware de misdaad aan te trekken, en die tendens is er zeker in onze tijd niet minder op geworden. Overigens, vergeet de provincie vandaag ook niet!

Nu wil men met die gebedsoptocht

rondom Amsterdam voor de stad tot God bidden. Dat kan natuurlijk niet een gebed met gesloten ogen en gevouwen handen of gebogen knieën zijn. Tenminste, voor de bestuurders van de auto's kan dat niet; de meerrijders kunnen wel hun ogen sluiten, enz. Maar volgens de organisator van de optocht is het ook niet nodig om met gesloten ogen te bidden. Dat wordt in de Bijbel nergens voorgeschreven.

Maar met de ogen open of dicht - er zal worden gebeden. Waarom op deze manier? Waarom die optocht? Waarom rond de stad trekken? Wil men net zoiets doen als wat de Israëlieten deden toen ze zeven dagen lang rondom Jericho trokken? Hoopt men dat de muren zullen vallen, net zoals toen? En welke muren moeten er dan vallen? Welke gebouwen moeten er dan instorten? Het stadion, waar zondag aan zondag het vierde gebod wordt overtreden en nog zoveel andere geboden ook? Of de ziekenhuizen, waar dag aan dag het zesde gebod wordt overtreden in het doden van ongeboren vruchten? Of gebouwen van grote bedrijven, waar dag aan dag het achtste gebod wordt geschonden? Welk gebouw en welk huis kan dan trouwens overeind blijven staan?

Maar nee, het is kennelijk niet de bedoeling dat er gebouwen zullen instorten. Op die manier wil men geen resultaten bereiken. De resultaten van

dit gebed kunnen volgens de organisator pas later gezien worden. Hoopt men op deze manier dan dat er bekering zal komen in Amsterdam? En in de rest van Nederland?

Bidstonden

Op zich is de gedachte om bidstonden te houden in verband met de vele zonden, die er onder een volk plaats vinden, niet vreemd. De geschiedenis der kerken laat zien, dat zulke dingen in het verleden veel vaker gebeurd zijn. De nood der tijden kan zo'n speciale gebedsgelegenheid inderdaad nodig maken.

Mensen kunnen het ook op hun hart gebonden krijgen om voor bepaalde noden van land en volk de Heere aan te roepen. En de kerk is zeker de instantie in het volksleven, die in dit opzicht op allerlei ontwikkelingen acht moet geven om "de tijden te verstaan" en zo ook te weten wanneer de Heere als het ware Zelf oproept om op een bijzondere manier Zijn aangezicht te zoeken.

We behoeven zulke bidstonden ook niet pas te houden als er oorlogsgevaar dreigt of als er natuurrampen gevreesd worden of al bezig zijn voltrokken te worden. Zulke bidstonden kunnen ook hun gerede aanleiding vinden in de goddeloosheid, die er in een bepaalde plaats of onder een bepaald volk te vinden is. Want we weten uit Gods Woord, dat de Heere wel lange tijd geduld kan hebben, maar dat tenslotte alle goddeloosheid door Hem gestraft wordt en dat wie God verlaat smart op smart te vrezen heeft.

Daarom is het mede ook de roeping der kerk in de bres te staan en als er oordelen Gods dreigen over de goddeloosheid der menskinderen als Mozes weleer de Heere te smeken om het oordeel nog uit te stellen. En de vraag is zeker op zijn plaats of de kerk in onze tijd niet zou moeten denken aan een dringende en klemmende oproep om bidstonden te houden. Niet omdat er vijanden aan onze grenzen liggen, die ons land elk ogenblik kunnen bespringen. Maar omdat er grote geestelijke gevaren dreigen.

Er staat zoveel op het spel nu alles wat christelijk heet en met de ware dienst des Heeren te maken heeft op de tocht gezet is en op het punt staat uit ons volksleven te worden verwijderd. Is dat niet wat Paulus noemt "het wegdoen van de wederhouder"? Maar als die weggedaan is, dan is de dijk bezwaken en dan kan de vloedgolf van de mens der ongerechtigheid zonder enige

belemmering helemaal over ons volk rollen.

Ja, daarom zijn bidstonden nodig. Of, een gedurig gebed, dat uit het hart van allen die de Heere vrezen opstijgt, omdat zij weten dat God te rein van ogen is dan dat Hij het kwaad zou kunnen aanschouwen... Omdat God de Rechtvaardige en de Heilige is mogen we wel vrezen als we denken aan de toename van het kwaad. Als de steden Sodom en Gomorra niet gespaard werden en als de oude wereld uit Noach's dagen niet gespaard werd, welk argument kunnen we dan aanvoeren om te denken dat God Amsterdam en de hele rest van ons land wel zal sparen?

Maar dan moet dat niet gaan zoals men dat op 1 maart gestalte wil geven op de ringweg rondom Amsterdam. Dat is niet minder dan een gebedsdemonstratie. En het ware bidden heeft in zijn wezen juist niets van een demonstratie. Als we gaan demonstreren dan komen we in de buurt van de Farizeeër in de tempel, die er inderdaad een vertoning van maakte. Zoals de Farizeeën dat in de regel deden. Daarmee geven ze dan tegelijk aan, dat zij in eigen ogen beter waren dan anderen.

Ga in uw binnenkamer

De Heere Jezus heeft een andere weg gewezen. Niet bidden op de Ringweg in een auto. Geen wonder, dat de wereld daarom lacht en daarmee spot. Maar Jezus sprak: Ga in uw binnenkamer. Trek u terug uit de drukte. Onttrek u ook aan het oog van anderen. Het ware bidden is een worsteling voor Gods aangezicht. Daar loopt een mens niet mee te koop. Daar maak je geen demonstratie van. Daarvoor is bidden een veel te ernstige zaak. Bovendien, als je zo voor God komt met de nood en de schuld van land en volk, dan heb je ook helemaal geen reden om zelfs maar de indruk te wekken, dat je boven die goddeloze massa staat. Integendeel.

Gods Geest gunt ons een blik in de binnenkamer van Daniël. We horen Daniël bidden voor een schuldig volk. Sluit hij zichzelf uit als schuldige? Geenszins. Het is opvallend, dat deze man, van wie we geen enkele zonde beschreven vinden in de Bijbel - ik zeg niet dat hij zondeloos was, maar ik zeg alleen, dat de Heere ons van Hem geen enkele zonde genoteerd heeft - in diepe verootmoediging schuld belijdt en zich verootmoedigt voor gods aangezicht. Hij weet dat hij net eender is als wie

dan ook onder het volk. Er deugt er niet een. Ze zijn allemaal afgeweken en daarom de gramschap van de Heere waard. En ze kunnen geen van allen pochen op enige gerechtigheid of deugd die ze God zouden kunnen aanbieden. Het zal alleen genade Gods zijn als Hij Zich over hen zal ontfermen.

In die geest dient er gebeden te worden. Ook voor de nood van ons land en volk. Van onze regering en van onze volksvertegenwoordigers. Wie weet het vandaag nog? Wie staat er nog op de bodem van Gods Woord? Wordt het soms niet op bijzonder trieste en tragische manieren gezien, dat de wijsheid der wijzen aan het vergaan is? Wie schaamt zich niet als hij denkt aan de beschamende vertoning in Davos een paar weken geleden, toen een aantal

ministers bij de Zuidafrikaanse ANC-leider Mandela te biecht moesten?

Ja, het gebed is op zijn plaats. In verootmoediging. In de binnenkamer. Door allen, die bidden geleerd hebben. En zo mag het dan ook in de openbare erediensten geschieden. Als er publiek voorbede gedaan wordt voor allen die in hoogheid zijn gezeten. En voor een volk, dat in het verleden zo zeer de rijke zegen des Heeren ondervonden heeft op een wandel in Zijn wegen.

Laten we zo mogen bidden, beseffend in welke nood we met elkaar verkeren. Daar is zegen op te verwachten. Want God heeft gezegd, dat Hij het gebed hoort. En het is meer gebeurd, dat de Heere op het gebed van Zijn volk het oordeel nog afwendde...

P. den Butter.

Oudvaders ten onrechte van chiliasme beticht

5.

Nieuwe toekomstverwachtingen in de 17e eeuw

Om een goed inzicht te krijgen in de tijd waarin de oudvaders leefden en werkten, is het goed te letten op de toekomstverwachtingen die er waren in en buiten ons vaderland. Tengevolge van politieke ontwikkelingen en strijd was er niet alleen binnen ons vaderland sprake van optimistische toekomstverwachtingen, maar ook bijvoorbeeld in Engeland. Meeuse geeft in zijn boek "De toekomstverwachting van de Nadere Reformatie in het licht van haar tijd" een overzicht van nieuwe toekomstverwachtingen in de 17e eeuw. We vinden dit overzicht op de pag. 51 t/m 68. In het kort willen wij dit weergeven, om enigszins inzicht te krijgen in de tijd waarin de Nadere Reformatoren leefden en hun geschriften schreven. Er waren in hun tijd chiliastische en niet-chiliastische toekomstverwachtingen. Deze twee moeten goed van elkaar onderscheiden worden. Anders wordt onder de ene noemer van chiliasme gebracht, wat niet onder die ene noemer thuishoort.

1. De puriteinse toekomstverwachting

In Engeland ijverden de puriteinen voor een zuivere kerk en een zuivere leer. Bij de puriteinen was er oog voor de vervulling van de oudtestamentische profetieën in de toekomst van Christus, maar men zag ook uit naar een nog volkomener vervulling van deze pro-

fetieën. Die vervulling zou plaatsvinden in de eindfase van de wereldgeschiedenis. Dit zou een bloeitijd van de kerk met zich meebrengen. De toekomstverwachting van de puriteinen vertoont grote overeenstemming met die van de Nadere Reformatie. Bij beiden liggen de wortels van de toekomstverwachting in het verklaren van de Heilige Schrift met het oog op het heden en de invloed van de tijdsomstandigheden. Tegen het eigenlijke chiliasme zette men zich af en men bestreed de extreme gedachten van het eigenlijke chiliasme.

Belangrijk is onder ogen te zien wat de belijdenis over het chiliasme al of niet zegt. Want in de belijdenisgeschriften vinden wij het gevoel van de puriteinen verwoord. In de belijdenis van Westminster is duidelijk wat de toekomstverwachting is van de puriteinen. In het hoofdstuk over de Kerk wordt niet over haar toekomst gesproken. In het hoofdstuk over het laatste oordeel wordt niets teruggevonden wat doet denken aan een chiliastische verwachting. Wel wordt daartegenover gesteld dat de tijd van de oordeelsdag onbekend is. Ook in de grote en kleine catechismus vinden wij niets van een chiliastische toekomstverwachting. Er wordt niet over de bekering van het gehele Joodse volk gesproken en ook vinden we niets aangaande een heerlijke toestand voor de kerk.

De belijdenisgeschriften zijn dus niet chiliastisch. Er wordt geen ruimte

gelaten voor de verwachting van een geheel nieuw tijdperk als duizendjarig rijk, waarin Christus op een zeer bijzondere manier zou regeren.

2. De Quintomonarchianen

Dit is een extreem chiliastische beweging geweest in Engeland. We hebben te denken aan de droom van Nebukadnezar in Daniël 2. De eerste drie rijken die Nebukadnezar in zijn droom gezien had, waren allang voorbij. Het vierde rijk werd gezien als de heerschappij van Rome. Men dacht dat de definitieve ondergang van het rijk van Rome nabij was. Overigens een gedachte die we ook bij Koelman terugvinden. De kanttekenaren van de Statenvertaling laten wel ruimte voor deze mening, maar spreken er geen definitief oordeel over uit. Het vijfde rijk zou, als de steen zonder handen afgehouden, het vierde rijk vermorzelen. Men dacht aan een concrete christenstaat, een Godsrijk op aarde. Om dit te verwerkelijken wilde men zelf ingrijpen en wapengeweld gebruiken. Christus is dan in dit komende rijk de Vijfde Monarch. Na het sterven van Cromwell in 1660 is de beweging uiteengevallen.

Koelman heeft deze beweging veroordeeld en zag een grote overeenkomst van deze beweging met de revolutionaire Wederdopers in de 16e eeuw. Deze Quintomonarchianen zijn een bijzondere stroming onder de chiliasten geweest. De meeste chiliasten verwachtten het komen van een Godsrijk van de zijde Gods en niet door eigen ingrijpen. De Quintomonarchianen wilden zelf met geweld een Godsrijk tot stand brengen.

3. De toekomstverwachting der Coccejanen

Coccejus onderscheidde drie perioden in de heilsgeschiedenis: Voor de wet, onder de wet en na de wet. Hij leerde dat elke volgende periode de vorige periode ter zijde stelt. Zo ziet Coccejus het Oude Testament als vervallen. In de periode van het Nieuwe Testament ziet Coccejus een ontwikkeling naar een steeds betere staat van het Rijk Gods. Het laatste tijdperk deelt hij in in zeven perioden die zouden zijn weergegeven in de zeven brieven aan de gemeenten in Klein-Azië. De eerste periode ziet hij als de tijd vanaf de hemelvaart tot de tijd van de vernietiging van de Joodse staat. De tweede periode was die der Joodse oorlogen, tot de vernietiging van het gehele Jodendom uit Palestina. De

derde periode was de tijd van Constantijn tot Ludwig von Baiern. Deze periode betitelt hij als de tijd van het duizendjarig rijk uit Openb. 20. De vierde periode was de tijd van de roomse antichrist. De vijfde periode is de tijd van de reformatie der kerk. De zesde periode is de tijd van de dertigjarige oorlog (1618-1648). De zevende periode was de tijd waarin hijzelf leefde. Coccejus zag dit als een slotperiode, waarin het bloed van Gods knechten gewroken zou worden en het Evangelie aan alle volken verkondigd zou worden. Joden en moslims zouden bekeerd worden en er zou een bloeitijd aanbreken voor de kerk. Hij verwachtte een tamelijk plotselinge omkeer naar een betere tijd voor de kerk. Hij geloofde ook dat de Joden terug zouden keren naar Kanaän en daar weer zouden wonen. Scheuringen, ketterijen, vervolgingen en oorlogen zouden er niet meer zijn. Koelman heeft deze indeling in zeven perioden verworpen. Koelman nam duidelijk afstand van deze chiliastische dromerijen. Meeuse stelt op pag. 61 dat Coccejus niet zonder meer een chiliast is geweest. Hij stelde het duizendjarige rijk immers in het verleden en verwierp de gedachte dat de gestorven heiligen lichamelijk zouden opstaan om een werelds rijk op te richten voor het laatste oordeel. Dit zag hij als een Joodse dwaling. Wel nadert Coccejus in zijn uitspraken over de toekomst dicht aan het chiliastische gevoel, vooral omdat hij een heel andere tijd verwachtte dan de huidige.

4. De Labadisten

In het boek "Le Heraut du grand Roy Jesus" (De heraut van de grote koning Jezus) heeft de Labadie opvattingen ontwikkeld die hem in de reuk van het chilasme brachten. Hij verwachtte een duizendjarig rijk. In die tijd zou het heel anders zijn dan in de tijd waarin men tot nu toe verkeerde. De Labadie wilde geen wapengeweld gebruiken om dit rijk te verwezenlijken, maar zocht de beginselen van het komende vrede-rijk in een volmaakte gemeente van enkel uitverkorenen. Hij zag zichzelf als een profeet van de voortijd en beleed dat het einde van deze wereld nabij was en dat ook het begin van het Rijk Gods in Jezus Christus in de nabije toekomst lag. In 1668 was hij in de Waalse kerk uit zijn ambt ontzet. De Labadie zag zijn eigen scheurkerk als het begin van het nieuwe rijk. De satan zal geen enkele macht meer hebben op deze aarde. Christus zal heersen over de gehele aarde en alle schepselen zullen

Hem onderworpen zijn. Op pag. 63 concludeert Meeuse: "Samenvattend kunnen we stellen, dat we de Labadisten niet zonder meer tot de chiliasten kunnen rekenen. Toch naderen zij hen wel dicht, door een duizendjarig rijk in de toekomst te verwachten als een vrede-rijk van een andere orde dan de huidige. Een beschrijving in finesses of allerlei berekeningen zal men echter tevergeefs bij hen zoeken."

5. De "duysent-jarige" of eigenlijke chiliasten

Als echte chiliasten worden door Meeuse de collegianten en de Quakers genoemd. Zij kenmerken zich door hun veelvuldige boeteprediking, maar hadden geen politieke ambitie. Zij zochten geen omwenteling door geweld. Men nam zozeer een afwachtende houding aan dat men de kerkelijke tucht beschouwde als een ijdele poging tot herstel. Zelf wenste men geen hand uit te steken naar de wederoprichting van de vervallen gemeente. Men nam een afwachtende houding aan.

De echte chiliasten verschilden op meerdere punten van de andere vier genoemde groepen: De puriteinen, de Quintomonarchianen, de Coccejanen en de Labadisten. Er zijn wel punten waar in deze vier groepen de chiliasten nabij kwamen, maar zij zijn toch van de eigenlijke chiliasten onderscheiden. De vier genoemde groepen verwachtten een plotselinge ommekeer naar een geheel andersoortige toekomst, wat hun toekomstverwachting een chiliastische inslag gaf. De mannen van de Nadere Reformatie verwachtten overwegend een geleidelijke overgang naar een betere tijd voor de kerk. Die betere tijd verschildte volgens de Nadere Reformatie niet essentieel, maar alleen gradueel van het verleden. Zo stelde bijvoorbeeld Koelman dat men al leefde in de tijd van het duizendjarig rijk.

Ten aanzien van het Joodse volk denkt men ook verschillend. De eigenlijke chiliasten verwachtten voor de Joden een aards koninkrijk, waarin de tempeldienst weer een centrale plaats in zou nemen. De Nadere Reformatie verwachtte dat Israël in de kerk zou worden opgenomen. Deze gedachte komt overeen met de opvatting van de Statenvertalers en de belijdenis der kerk.

Wat zijn nu de voornaamste kenmerken van de zogenaamde echte chiliasten? De echte chiliasten menen in een slotperiode te leven van een tijd,

die een voorlopig karakter draagt. Zij zien het zo dat met hen de rij van Gods profeten wordt gesloten.

Zij zijn radicaler dan de niet-chiliasten. Ze verwachten dat er spoedig een heel andersoortige tijd zal aanbreken, die wezenlijk is onderscheiden van de voorafgaande tijd. Alle verdrukking en vervolging zal voorbij zijn. Er zal volkomen vrede zijn. Scheuring en ketterij zal er niet meer zijn.

Sporen in de schemer

4.

Het Probleem van het Lijden kunt nu aan de orde in het boek van dr. Hofman.

In hoofdstuk 23. **De vraag naar het lijden van de mens** laat de schrijver ons veel van het vreselijke lijden zien. Aan het einde van dit hoofdstuk zegt hij:

“De mens was het kroonjuweel van Gods schepping. Hij was weinig minder gemaakt dan de engelen (Hebreeën 2:7). De mens is peilloos diep gevallen. De gevallen mens leeft zich uit, bandeloos en goddeloos. De beker van wanbedrijf wordt tot op de bodem geledigd. Als het mogelijk ware zou de mens zijn eigen menselijkheid nog willen vernietigen. Verstand, wil, gevoel en geweten schakelt hij van tijd tot tijd al uit om zich uit te leven als een wild beest.

Toch is er meer te zeggen en hoeven we hier niet te blijven steken. Christus heeft de menselijke natuur aangenomen. Hij heeft deze natuur niet voor een tijd, maar voor eeuwig aangenomen. De Zoon van God heeft onze geringe natuur aangenomen, uitgenomen de zonde. Onze natuur heeft daardoor een verbondenheid aan de Goddelijke natuur gekregen, die zelfs de engelen zo niet hebben. Onze en niet hun natuur is aangenomen en blijft verenigd met de Persoon van de Zoon van God. Deze is verhoogd aan Gods rechterhand en zit met God op de troon.

De natuur der engelen is beneden de troon, zij staan rondom de troon, maar zij zijn niet verhoogd om er op te zitten. Onze natuur heeft nu niet alleen een heerschappij over de dieren, zoals in de eerste schepping, maar een vorstelijke waardigheid boven en over de engelen. Door de schepping waren wij een weinig minder gemaakt dan de engelen, maar door deze vereniging van de Goddelijke en de verhoging van de

Een aards koninkrijk wordt verwacht. De toekomstverwachting stempelt heel hun leven en geschriften.

Het is dus geen ondergeschikte zaak, maar een zaak van groot belang.

De neiging bestaat om in kleine bijzonderheden te treden ten aanzien van de toekomstige staat van de mensen in het vrederijk.

Ds. A. van Heteren.

menselijke natuur van de Zone Gods, is onze natuur verheven boven de natuur der engelen. Hetgeen zo laag was als de aarde, is nu zo hoog verheven als de hemel, ja boven de hemelen. Christus draagt een verheerlijkt menselijk lichaam in de hemel. Verheerlijkt, want alle zwakheden van het lichaam heeft Hij afgelegd. Die vóór Hem niet willen buigen, zullen moeten buigen onder Hem. Indien zij vóór Hem niet willen buigen in Zijn heerlijkheid, zo moeten zij vallen onder Zijn toorn. Wat een dwaasheid is het achteruit te slaan tegen deze Persoon, voor wie eens alle knie moet buigen. De verheerlijkte Christus zal Zijn macht gebruiken voor Zijn vrienden en tegen Zijn vijanden. Zoals dezen zullen zitten op Zijn troon, zo zullen de anderen gemaakt worden tot een voetbank Zijner voeten. Al wie niet geregeerd wil worden door Zijn gouden scepter, zal verpletterd worden door zijn ijzeren roede.”

Hoofdstuk 24. **Reacties op het lijden** laat zien hoe zeer verschillend mensen reageren op het lijden in de wereld. Dr. Hofman houdt zich hier bezig met enkele gedragslijnen die men in de loop der tijden heeft aangenomen. We lezen hier van de Stoïcijn en van de Stoa en van anderen uit de oudheid. En van verschillende onschriftuurlijke reacties op het lijden uit later tijd. De kerk heeft daar front tegen moeten maken, maar tastte ook wel eens mis.

“De opvatting dat tegenspoed te maken had met iemands persoonlijke zonden was diep geworteld. Men legde een rechtstreeks verband tussen het lijden en straf. Blijkbaar is dat een algemeen menselijke trek. Reeds in de Heilige Schrift lezen we de vraag van de discipelen aan de Heere Jezus: “Rabbi, wie heeft er gezondigd, deze of zijn ouders, dat hij blind geboren zou worden?””. Aldus dr. Hofman.

Later zegt de schrijver dat het lijden de

mens voor een onoplosbaar raadsel plaatst. Hij wijst op gevoelens en uitspraken van bekende personen uit de laatste tijd en constateert tenslotte dat alleen de Heilige Schrift onze gids kan zijn. Daar besteedt hij in het volgende hoofdstuk aandacht aan.

Dat heeft tot titel: **25. Het lijden in Bijbels licht bezien.**

Eerst schrijft dr. Hofman over de voorzienigheid Gods. Dan lezen we verder:

“Het lijden van de mens gaat dus niet buiten de Raad van God om. Het staat in het kader van tuchtiging, van oefening en van onderwijzing of zo u wilt opvoeding van de lijder. Het is hiermee als in de opvoedingssituatie in het gezin en op school. Opvoeders straffen kinderen niet maar uit zucht tot wraak. Straf is meer dan vergelding van een verkeerde handelwijze. Het heeft ook tot doel om tot een andere handelwijze, tot ander gedrag, te brengen. Zo is het lijden in de wereld zeker een straf op de zonde te noemen. De uiterste vorm van het lijden is het sterven van de mens, dat soms heel langdurig en smartelijk kan zijn. De Bijbel spreekt duidelijke taal: de dood is de bezoldiging van de zonde. Maar het lijden is wel meer dan straf op de zonde, het is ook een correctie op het menselijk gedrag. Het is bedoeld om de zondaar terug te brengen tot God. Een opvoeder zal een kind immers ook niet van zich afslaan? Opvoeders hebben met hun straffen het behoud van het kind op het oog. Zo heeft in het bijzonder Calvijn de nadruk gelegd op het *pedagogisch* nut van het lijden van de mens.

Anders is het gesteld met het individuele lijden van de mens. Dat de een zwaarder kruis krijgt opgelegd dan de ander mogen we niet herleiden tot een grotere schuld bij degene die meer te verdragen heeft dan zijn naaste. Het is in dit verband niet zinvol om de vraag *waarom* te stellen, maar wel te vragen naar het *waartoe*. We moeten onze grenzen in acht nemen, zoals we dat verwoord vonden in de Synopsis en ook aantreffen in artikel 13 van de NGB.”

Dr. Hofman wijst ook op het woelen en werken van de satan in het voorkomen van het kwade en op het verschil in de beleving en de verwerking van het lijden van de mens. Voor de goddelozen is het leed een voorproef van de eeuwige verwerping. Voor de vromen is de kastijding een zegen Gods.

Tenslotte schrijft dr. Hofman over het lijden van de Heere Jezus. Dat is niet te vergelijken met het lijden van enige

andere persoon uit de gewijde en ongewijde geschiedenis.

We lezen samen het laatste gedeelte van dit hoofdstuk:

"Het lijden van de Heere Jezus was noodzakelijk om tot heerlijkheid te komen en Zijn Kerk te verlossen. De Messias moest door een zee van bloed waden. (...) Het was onmogelijk dat Hij een verlossende Christus zou zijn, zonder een vervloekte dood te ondergaan. Het lijden was in de Raad Gods

het noodzakelijke middel om de mens te kunnen verlossen van de zonde. Dit maakt de liefde van de Messias bewonderenswaardiger, de rechtvaardigheid van God verschrikkelijker en het kwaad van de zonde des te gruwelijker. (...) Het kruis van Christus was de weg tot Zijn kroon. Zo moet het kruis in het leven van de mens ook geheiligd worden. Eerst strijd en dan zegepraal." Zo schreef dr. Hofman.

B.

Onze kerken

Vergadering te Drachten D.V. op 20 maart 1992

De Chr. Geref. bezinningskring binnen de classis Leeuwarden hoopt weer een samenkomst te beleggen, D.V. op vrijdag 20 maart 1992 in het kerkgebouw van de Chr. Geref. kerk te Drachten, Houtlaan 27, aanvang 19.30 uur. Spreker zal zijn ds. P. den Butter van Driebergen.

Hij zal spreken over "Onze kerken". Hij hoopt o.a. de volgende zaken te belichten:

- a. het beginsel van de afscheiding van 1834,
- b. het niet meegaan met de vereniging in 1892,
- c. onze kerken anno 1992,
- d. de roeping van onze kerken in deze tijd.

Dit zal stellig een belangrijke vergadering zijn, in een jaar van herdenken. Daarom verwachten we daarvoor een grote belangstelling.

B.

Boekbesprekingen

Uitgeverij: Kok Voorhoeve, postbus 130, 8260 AC Kampen, tel. 05202-92555

1. Jezus, de enige Weg, onder redactie van drs. A.G. Knevel

Dit boekje verscheen als tiende deel van de serie theologische verkenningen Bijbel en Praktijk. Na een *Woord vooraf* van drs. Knevel, komen de volgende bijdragen: 1. God en de goden in het Oude Testament door prof.drs. H.M. Ohmann, 2. Het zelfgetuigenis van Jezus door ds. J.C. Bette, 3. Zending wereldwijd door drs. W. van Heest, 4. Dwaalleringen in de tijd van het Nieuwe Testament door drs. G.A. van Veelen, 5. Geschiedenis van het syncretisme door drs. K. Exalto, 6. Oecumene en syncretisme door ds. J.H. Velema, 7. Bijbelse taxatie van niet-christelijke religie door drs. P.J. Visser, 8. Confrontatie met niet-christelijke religie door drs. P.J. Visser, 9. Jezus' weg voor de joden (I): De twee wegen door ds. R.Th. de Boer, 10. Jezus' weg voor de joden (II): Eén weg voor joden en christenen door ds. R.Th. de Boer, 11. De verleiding van New-Age (I): Oud heidendom in een nieuw jasje door ds. D.H. Borgers, 12. De verleiding van New-Age (II): Zelfverlossing tegenover verlossing door Jezus Christus door ds. D.H. Borgers,

13. Jezus, de enige Weg door ds. J.H. Velema.

Het is een zeer lezenswaardig boekje dat goede voorlichting geeft en dat we daarom van harte kunnen aanbevelen. Wel zouden we graag hebben gezien dat ook naar voren was gekomen, dat we alleen door de werking van de Heilige Geest recht leren verstaan dat Jezus is de Christus, de enige Weg ten leven.

Het boekje telt 115 bladzijden en kost f 18,50.

2. Veelvuldig vragen naar de weg, deel 6, door ds. J.H. Velema

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met de Evangelische Omroep te Hilversum. De antwoorden zijn in vier rubrieken ingedeeld: 1. Bijbeluitleg, 2. Rondom de leer der kerk, 3. Geloofsleven en 4. Christelijk leven. Er zijn gespreksvragen toegevoegd, waarvan gebruik gemaakt kan worden op gespreksgroepen of bijbelkringen.

Regelmatig worden aan ds. Velema vragen gesteld en hij weet op een bekwame wijze te antwoorden. Dat blijkt duidelijk uit dit boekje. Met vele antwoorden kunnen we van harte instemmen. Soms komen er bij het lezen nieuwe vragen op. Het viel ons

op dat ds. Velema tot twee keer toe een uitdrukking in de Dordtse Leerregels anders aanhaalt dan er staat, namelijk op de bladzijden 54 en 64. De Dordtse Leerregels spreken van bekering en geloof, ds. Velema van geloof en bekering. Hij is niet de enige die dat doet, maar het lijkt me niet juist.

Het boekje telt 147 bladzijden en kost f 20,90.

3. Tot Mijn gedachtenis, door ds. H. Visser

Dit boekje verscheen in de Reformatie Reeks. Het gaat over het Avondmaalsformulier, althans wat de hoofdzakelijke betreft. Dat was ook het doel van de schrijver: bespreking en overweging van het formulier. De inhoudsopgave bevat overzicht van wat het boekje ons geeft: 1. De oorsprong van het Avondmaalsformulier, 2. Avondmaalsformulier en de gemeente des Heeren, 3. De rechte voorbereiding, 4. De toegang tot Christus' Tafel geopend en ontzegd, 5. Het doel van de Avondmaalsviering, 6. Het Avondmaal en het Verbond der genade, 7. Avondmaalsgemeenschap, 8. De Avondmaalsliturgie, 9. Kinderen aan het Avondmaal, 10. Avondmaal en Ambt. Het boekje is ontstaan uit spontane verzoeken, die hem van verschillende kanten bereikten om de artikelen-serie in het Gereformeerde Weekblad van Bout in boekvorm uit te geven.

Er blijkt nog altijd behoefte aan goede voorlichting. Er is al meer over het Avondmaal geschreven. De vragen zullen blijven. We kunnen trachten goede voorlichting te geven, de Heere alleen kan het rechte licht geven en de weg banen tot het Heilig Avondmaal en het gebruiken daarvan op een rechte wijze.

In dat licht moeten we ook dit boekje zien. Het telt 130 bladzijden en kost als paperback f 22,50.

B.

Uitgeverij: Den Hertog b.v., postbus 150, 3990 DD Houten, tel. 03403-73434

1. De Rots der eeuwen, door ds. A. Vergunst

Dit boek bevat 52 meditatie's, die verzameld zijn uit de Kerkbode van de Gereformeerde Gemeente te Zeist, De Saambinder, Daniël en Paulus. Ds. A.B. van der Heiden te Doetinchem schrijft in zijn *Ter inleiding* dat de meditatie's eenvoudig, schriftuurlijk, vol van praktisch onderwijs zijn en dat een arm en ellendig volk wordt gewe-

zen op de Rots der eeuwen, Wiens werk volkomen is. We willen daarbij aansluiten. We hebben deze dienaar des Woords gekend en al horen preken toen hij nog student was. Het is al weer enige jaren geleden dat hij de eeuwige rust is ingegaan.

Met grote ernst tekende hij de mens in zijn diepe schuld en totale verlorenheid maar het was ook zijn zielsvermaak om, als vriend van de Bruidegom Christus, te wijzen op het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegneemt en de orde des heils aan te wijzen waarin zondaren deel krijgen aan het goed dat nooit vergaat. Aldus ds. Van der Heiden, die hem van nabij gekend heeft.

Verdere aanbeveling is niet nodig. De bundel is zodanig samengesteld, dat de meditatie ook wekelijks, bijv. op zaterdagavond, gelezen kunnen worden. Met het kerkelijke jaar is rekening gehouden.

Het boek telt 139 bladzijden en kost gebonden f 18,90.

2. Het oprecht gelovig aannemen van de beloften, door Th. van der Groe

De volledige titel is: Het oprecht gelovig aannemen van de beloften van het heilig Evangelie, tot ontdekking van de tijd- en waangelovigen en tot bevestiging van de ware gelovigen. Het is een verhandeling, die voor het eerst verscheen als voorrede in het vierde deel van de: Schatkamer van uitgelezen Godegeleerde verhandelingen door Ralph en Ebenezer Erskine, uitgegeven in 1750 bij Hendrik van Pelt en Adrianus Douci te Rotterdam. De verhandeling is vaker als aparte uitgave verschenen. Dat is nu geschied in de hedendaagse spelling.

In het laatste nummer van de vorige jaargang van dit blad namen we al een gedeelte uit deze verhandeling over. Onze lezers hebben kunnen opmerken met hoeveel ernst Van der Groe hierover schrijft. Men doe er zijn winst mee.

Het boekje telt 59 bladzijden en kost f 13,50.

3. Overdenkingen door Jodocus van Lodenstein

Het komt niet vaak voor dat er enkele eeuwen na het heengaan van iemand nog een boek, niet over, maar door hem geschreven wordt uitgegeven. Dat kan nu gezegd worden, bij wijze van uitzondering, ten opzichte van Van Lodenstein nu er een boek van hem is uitgegeven dat onze bijzondere aandacht vraagt. Van Lodenstein was in

zijn dagen - hij leefde van 1620-1677 - een bekende figuur, een getrouwe dienaar des Woords te Utrecht, ook schrijver en dichter. Er zijn verschillende werken uitgegeven die op zijn naam staan. Nu is er een aan toegevoegd. Dat is hieraan te danken dat hij een manuscript heeft nagelaten dat aanvankelijk geheel onbekend was. Het handschrift was in de vorige eeuw in het bezit van boekhandelaar/uitgever Jan van Golverdinge (1813-1888), die het ten gebruike afstond aan P. Jzn Proost bij het schrijven van zijn proefschrift over Van Lodenstein en in 1869 een gedeelte ervan uitgaf onder de titel **Meditation over het lijden Jesu Christi door den heer J. van Lodenstein, in leven predikant te Utrecht.** Later trof dr. J.H. van de Bank het aan in het bezit van mevrouw Van K.

In een *Woord vooraf* schrijft dr. Van de Bank o.a.

“Met inachtname van de *Richtlijnen voor het uitgeven van historische bescheiden* wordt in deze uitgave een gedeelte van het genoemde handschrift, namelijk de Overdenkingen over het gehele jaar 1659 van Van Lodenstein weergegeven. Gepoogd is enerzijds een wetenschappelijk verantwoorde uitgave te presenteren, anderzijds beoogt de bewerker diegenen die de auteurs van de Nadere Reformatie plegen te lezen en te bestuderen een tot dusver onbekend deel van Van Lodensteins schrijversarbeid te ontsluiten. In de Inleiding, die aan de tekst van de Overdenkingen voorafgaat, zal over het hoe en wat nader uitsluitel worden gegeven.”

In dit *Woord vooraf* maakt dr. Van de Bank melding van de medewerking die hij bij de voorbereiding van deze publicatie van anderen die hij met name noemt heeft ontvangen. Op het titelblad lezen we: “Uitgegeven en van aantekeningen voorzien door dr. J.H. van de Bank met medewerking van dr. C. van de Ketterij.

De *Inleiding* bevat enkele belangrijke biografische gegevens. Ook een en ander over de herkomst en de overlevering van de tekst van het manuscript. Verder een beschrijving van het handschrift. Daar lezen we o.a. dat het manuscript een bewerking is en dat het voor de hand ligt te veronderstellen dat de Overdenkingen niet louter voor privé-gebruik bestemd waren, maar mede bedoeld zijn voor een (toekomstig) lezerspubliek. Vervolgens gaat de Inleiding over de staat en het taalgebruik van de tekst. Daarna over de opzet en de inhoud van de Over-

denkingen. Daar schrijft dr. Van de Bank o.a.

“De drie grote “blokken” in de Overdenkingen worden gevormd door:

- a) De overdenkingen over het lijden van Jezus Christus: van 7 februari tot en met 2 april.
- b) De overdenkingen over de kerkelijke macht: van 6 juni tot en met 18 augustus.
- c) De overdenkingen over de “Godsalige geselschappen”: van 25 oktober tot en met 21 november”.

Hierna komt in de Inleiding nog: een vergelijking met andere werken, en: behandeling van de tekst en de wijze van uitgeven.

We hebben in dit boek te maken met een uitgave in het Nederlands van de dagen van Van Lodenstein. Bij de weergave van de tekst is in grote lijnen de kritische (kritisch-normaliserende) methode gevolgd. Dr. Van de Bank heeft het boek van vele kanttekeningen voorzien. Dat was ook wel nodig om de tekst voor gewone lezers toegankelijk te maken. Daardoor heeft het boek niet alleen betekenis voor mensen, die zonder meer zulke geschriften kunnen lezen en tot de zin ervan kunnen doordringen, maar ook voor mensen die van schrijvers als Van Lodenstein houden vanwege de Schriftuurlijk-bevindelijke inhoud van hun geschriften. Het boek is geen stichtelijk dagboek in de beperkte zin van het woord. Het gaat bijv. ook over de kerkelijke macht, zoals we hierboven al gezien hebben. Zo vraagt Van Lodenstein als van dag tot dag onze aandacht.

Om onze lezers een indruk te geven van de inhoud van het boek willen we afzonderlijk in dit of een volgend nummer een fotografische afdruk van de overdenkingen in februari opnemen. Dan kunnen onze lezers zelf een oordeel vormen over (de inhoud van) het boek.

Het heeft aan het einde een register van Bijbelteksten waarnaar verwezen wordt. Dat is van grote waarde.

Het boek is voortreffelijk uitgegeven, het telt meer dan 400 bladzijden en kost gebonden f 65,-.

4. De Zaligsprekingen, door Thomas Watson

Van de schrijver zelf is weinig bekend. Hij heeft geleefd van ongeveer 1620 tot 1689 of 1690. Hij werd tot predikant opgeleid aan het Emmanuël college te Cambridge, waar velen werden opgeleid die later de kerk met zegen gediend hebben. Watson heeft vele jaren het

evangelie verkondigd. Hij werd in 1662 met vele andere getrouwe dienstknechten uit de kerk van Engeland uitgeworpen. Watson bleef preken waar er voor hem gelegenheid was. In 1672 kwam er een wending in kerkelijke zaken. Watson heeft veel geschreven. Zijn werken zijn bekend. Door vertalingen ook in ons land. Er is nu een nieuwe druk van De Zaligsprekingen verschenen. In 1973 was er ook al een druk in de huidige spelling verschenen, overgezet door ds. J. van der Haar. De Zaligsprekingen maken deel uit van de zgn. Bergrede. In dit gedeelte van de Heilige Schrift, zegt Watson, hebt u een samenvatting van de godsdienst, de Bijbel in het kort. Dit werk van Watson heeft geen aanbeveling van ons nodig. Watson zegt zelf: Lezer, hoe gelukkig zou het zijn, terwijl anderen hun tijd en gedachten gebruiken voor wereldse dingen die vergaan tijdens het gebruik, u acht zou kunnen slaan op de eeuwigheid en geleid zou worden door deze heenwijzing van de Schrift die u leidt naar de zalige aanschouwing. Het is een boek van 364 bladzijden. Aan het einde zijn een naam- en een zaakregister opgenomen. Het is prachtig uitgegeven en kost gebonden f 44,90.

5. De blijdschap van de gelovige, door Robert Murray MacCheyne
Het boekje is uit het engels vertaald door M. Krijgsman. Deze heeft ook een *Ten geleide* geschreven, waarin hij een en ander over deze gezalfde prediker schrijft. Het boekje bevat een aantal getuigenissen omtrent verschillende teksten.

Uit alles mag wel de conclusie worden getrokken, dat MacCheyne werkte, zoals hij er zelf van spreekt op bladzijde 66: "Als wij met kracht willen spreken, moet dat voortkomen vanuit een daadwerkelijk gevoel van de waarheid, gelijk zij in Jezus is. Wij kunnen alleen maar over het verborgen manna spreken, als wij de smaak ervan nog in onze mond hebben. We kunnen niet van het levende water spreken, tenzij het in ons binnenste opwelt." Enz.

We kunnen dit boekje van harte aanbevelen. Het telt 73 bladzijden en kost als paperback f 15,90.

6. Toen en nu, door W.G. van de Hulst

De titel is kort. Goed gekozen. Maar ze heeft toelichting nodig. Het gaat om een leesboek van de Vaderlandse

Geschiedenis. Het is boek voorzien van prachtige illustraties van C. Jetses en J.H. Isings. Den Hertog zorgde voor een voortreffelijke uitgave.

Het gaat om de 21e druk van dit boek. De schrijver is al jaren geleden heengegaan, maar hij blijft voortleven in de boeken en boekjes van zijn hand, waarvan er nog steeds verkrijgbaar zijn.

Van de Hulst vertelt de geschiedenis in zestien hoofdstukken, als volgt: Oude tijden, Hoe het Christendom kwam, De tijd van Karel de Grote, Ruwe tijden, De drie standen, De strijd om de macht, De wereld verandert, Donkere tijden, Sterk door het geloof alleen, "Het rijstje wordt een boom", De gouden eeuw, Van mannen in oorlog, van mannen in vrede, Van de grote zonnekoning en de bleke prins, In de pruikentijd, Napoleon, De laatste eeuw.

De uitgever voorzag deze druk van een *Ten geleide*. Daaruit nemen we het volgende over. De eerste druk verscheen in 1922. De drukken volgden elkaar snel op. Van de Hulst wilde de historische hoofdzaken meer suggestief beschrijven; het oude gebeuren meer reëel maken voor het kind, hen te doen meeleven met de mensen van lang vervlogen tijden was zijn doel.

In 1964 verscheen de 20e druk die tot ongeveer 1960 was bijgewerkt. Er is nog steeds vraag naar het boek. De tekst van de nieuwe druk is vrijwel ongewijzigd gebleven.

Hier en daar is een verouderd woord vervangen.

Als je zo'n boek leest kun je als het ware voelen hoe Van de Hulst vertelt heeft en hoe de kinderen naar hem geluisterd hebben. Ook bij het lezen van dit boek neemt hij je mee naar de tijd en de plaats van toen en hij laat je zo meeleven dat het is alsof je er bij tegenwoordig bent geweest.

Het is een boek dat de jeugdigen van deze tijd nog graag zullen lezen en horen voorlezen. En wellicht zijn er ook ouderen die nog graag luisteren om zo hun kennis van de vaderlandse geschiedenis wat op te halen.

Dat kan nooit kwaad. Het gaat om Gods hand in de geschiedenis, ook van ons land en volk.

De prijs van dit mooie boek van 380 bladzijden is f 69,50. We kunnen het van harte aanbevelen.

B.

**PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN IN
BEWAAR HET PAND**

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op "De Verrassing".
Bel ons nu en reserveer een bungalow of caravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.
Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

Bemiddeling Kraam- en Gezinszorg Meijer (B.K.G.M.)

Reeds velen vóór u maakten in de achterliggende 14 jaar gebruik van de verantwoorde hulp die geboden werd bij gezinsuitbreiding of bij ziekte van de moeder.

**Zoekt u ook kraam- of gezins-
hulp uit eigen kring en u bezit
geen TV, bel dan gerust.**

Mevr. J. Meijer - de Jong

Nieuw telefoonnummer:
02943 - 1145

Voor AL uw: boeken - bijbels - CD's kantoorartikelen

Uw adres:

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164, 03497-4355

BROCHURES over BIJBELVERTALING

De GBS heeft enkele brochures uitgegeven, waarin wordt aangegeven op welke manier kernwaarden uit de Schrift in nieuwe(re) vertalingen worden aange-
tast en van haar kracht worden beroofd.
Statenvertaling contra nieuwe vertaling. A. Bergsma, 48 pag. f 3,95
Groot nieuws, een ramp voor de kerk. A. Bergsma, 60 pag. f 4,75
De Heilige Schrift en haar gezag. drs. W. van den Hoorn, 64 pag. f 6,95
God geopenbaard in het vlees. rev. T.H. Brown, 28 pag. f 3,50
Bestellingen in enveloppe zonder postzegel sturen aan:

GBS

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 2809, 4140 WB LEERDAM